

Sentimentalec.

Spisal R. Vtôrij.

»Mislím, da umejo moji bralci, kaj
 ménim, da tudi njim že preseda
 to nezrelo, osladno pesmičenje.«
 Stritar.

Lica:

*Solzislav.**Jurij Tepkovec.**Mirko Resnica.*

I. prizor.

Pred durmi ubogega podstréšnega stanovanja:

Jurij Tepkovec:

Odprí! — Trk, trk! — Kaj si se pa zaprl? — Ali naj ti zapôjem?

Sôva v lini žalostno joče,
 Mačke mjavkajo ókoli koče,
 V koči pa pevec Solzislav stoče . . .

Luna bleða sije bajno,
 Vétrec šepeče sládko-tajno —
 Solzislav góni čárobno lajno . . .

Lajnaj, lajnaj —

Mirko Resnica (pride):

Slobodno, naprej, saj ga ni domá! Ključ iz pečí vzemi in kar
 odprí, jaz mu moram takó vzeti grško slovnico, saj je sam ne pri-
 nese, razmišljena stvar!

II. prizor.

Tepkovec (odprè sobo, ubožno opravljeno):

Saj ga res ni domá. Pa že sanjári po Rožniku »pod šuméčimi
 lipami in dehtéčimi kostanji in pije opojne slastí pevajočih ptic, mr-
 mrajočih vrélcev in vonjívih cvetov« . . .

Mirko:

Kaj pa ima tu?

Tepkovec:

Stritarja, Stritarja! »Spisov« V. zvezek, res krasna izdava! »Moj svèt je ta: Ako že ljúbite . . .« ha, ha, pa vender vémo vsi, kake »láske« ima Solzislavova Miljena.

Mirko:

Kakó je že tista njegova pesem?

» . . . svetle laske,
Kakor solnčne paske . . .«

Tepkovec:

»Rumen nósek
Kakor vósek!
Bleda lica
Kakor . . .«

Mirko:

No, no, šalil se ne bodeš z njegovo »bóginjo«. Lepa je res, da človeka kar pogreje tam okoli srca nekjé, ko ji pogleda v temno globôko okó, samó . . .

Tepkovec:

Samó kakšen doktor se že rad solnči v njenih žarkih, ker je jako petična, kakšen doktor, pravim, naš je pa šele — sedmošolec. Dva klina ima še, da bode vrhu lestve, če se mu kateri ne zlomi, potem pa še ni v nebeskem kraljevstvu. Sedaj še lahko takó sanja, kakor svetopisemski Jakop . . . no, kje že, saj smo vender časih take stvari znali . . .

Mirko:

E, kaj bodeš delal primere, saj sem že Homerjevih sit, ko vender trdé, da so sladke kakor ambrozija in nektar in nebeska mana. Če pa do katere pridemo, puli profesor koréne in koreníne in korenínice in išče, kje li je tertium comparationis, s kakšno člénico se uva-jajo primere, s kakšno nadaljujejo. Potem . . .

Tepkovec:

Res, potem smo pa poetično nadahneni, kakor bi drobíli o košnji resjà star ovsenják za málico in pili kalno kapnícó namesto uživali belega kruha in rujnega vina.

Mirko:

Rad bi res védel, čemu li se učimo grščini, če ne zató, da spoznavamo in uživamo lepote klasične! Naj para domá v zaduhli sobi, komur je na tem, kar se pa nas dostaje, to nam pustite — poezijo. Potem pa tožijo, da ni več pravih pesnikov! Ni čuda, saj ni ne vemo, kaj je lepó, ni ne znamo čitati klasikov! Pridite poslušat naših naukov, potem sodite samí! Glej Solzislava! Nikakor ne potrjam tega, da bi bil do cela nenadarjen ali celó glup, toda če misli, da je Hölty vzor lirike, kakó more dospeti do prave poezije? Sama zamišljenost in sanjavost ga je. Veselje za epiko in Homerja mora itak skrepenéti o suhoparni analizi največjih lepot. Žal mi je, skratka réči, Solzislava. Mehke nravi je res, ipak bi se ne bil požénščil in pohabil o opolzli in osladni sentimentalnosti, da je bežal bolehavih pesnikov in se učil poeziji iz Homerja. Sedaj pa nas napastuje s svojimi domišljavimi izrodki, nas in urednike, da bi se človek pri elegijah smijal . . .

Tepkovec:

Ali pa debelo gledal, kaj li je to, po nekoliko čmeréča se mamka na razvalinah loncev svojih, ki jih je pobil slepi sosedov sultan, po nekoliko pa temna zagonetka iz grških svetišč, ki jo obračaj in obračaj, samó ugeni ne. Prozajist sem res, da pri vsakem epitetu »pestrobojen, pestrosojen« že mislim na tisto pestro bojano tekočino pred kmétskimi hlevi ali »kmétiškimi« hlevi, prozajist, pravim, vender si ne morem kaj, da ti ne bi pritegnil. Saj me je vender časih tudi nekoliko genila Preširnova »Nezakonska mati«, toda če mi začneš razkladati vse figure, vse trope, kar jih je in kar jih ni, potem si pa tudi mislim: uboga déklica, če si morala takó preštévati figure, kakor jih naš Solzislav!

Mirko:

Kaj to bi še bilo. Naj pesmi — kuje, če mu drago, naj dela z umom, če ne umeje več s srcem. Toda to »popevčkanje« o mehki, izvoljeni, ljubkovani devki, ta sentimentalnost, ki je združena ž njim, razjeda mu pravo moč. Le poglej ga: Vedno sanja in sanja, zamišljen hodi, toži in jadikuje . . .

Tepkovec:

Silno nesrečen je. Koperni po néčem, pa niti sam siromak ne vé, po čém. Če hoče zgrabiti, zgrabi velik, puhel »nič«. Zvečer gleda

luno, kakor tisti grški zvezdogled, ki je zeval proti nebu, pa mu je s podstrešja spustila lástavica . . . toda, ne znam lepó povedati!

Mirko:

Na očeh mu leží mokrota in mu jih prepreza kakor megla . . .

Tepkovec:

Pod očmi se mu vije v polukrogu čnormena kurja pòlt, po obrazi pa se mu razliva bledína . . .

Mirko:

In pa raztresenost!

Tepkovec:

O, kaj je pa, če časih kaj naróbe storí, kadar hoče v šoli s prstom plin prižgati, žveplenko pa zažene stráni, če —

Pismonoša (vstopi):

Gospod Solzislav N.!

Mirko:

Solzislava ni domá, vzprejemem pa jaz in mu vróčim.

(Pismonoša odide.)

Tepkovec:

Odkod neki je, vsaj ne že od nje?

Mirko:

Ne, pismo je z dóma, mislim da od župnika. Sedaj bode treba plačati šolnino, in to veš, da mu je župnik glavni steber . . .

Tepkovec:

Kakor količ cepiču. Kadàr bo pa hruška medénka ali pa tepka, ki je mojega imena, dorasla, da bodo brenčali osé in sršeni po sočnih sadovih, tedaj bode pa količ nepotreben . . .

Mirko:

Pa zakaj si rekel, da bi bilo od nje? Ali ji je morebiti že od-pisal, ko ste mu podteknili óno pismo?

Tepkovec:

Pisal ji je, to vem, ha, ha! Moram se smijati še sedaj, kadar se spominjam óne stvari. Kakó je hlastno odprl pismo . . . Ha, ha, jaz pa, ki sem vse to napravil, jaz sem se držal za trebuh. Potem me pa zaljubljena solza še vpraša, zakaj se smejem, ha, ha! Pa sem mu rekel: Po nôči se mi je sanjalo, da si ti bil Don Quixot, jaz pa Dulcinea . . . Pisal ji je še tisti večer, stavim sto krón, čeprav sem jih že nekaj Solzislavu dolžan, hočem reči: on mi jih je dolžan še nekaj . . .

Mirko:

Šala je bila malo pregrenka. Ali mu bode odpisala?

Tepkovec:

Nič pregrenka. Naj le misli, da ga ljubi, dokler se ne preveri, potem bode pa — zdrav. Pisala, kaj še! Misliš li, da je ne poznam? Taka je, kakeršne so druge. Nemški govori, kakor v obče domorodne »miljenke« naše iz pripravnice, glavíco plavolaso dviga kakor màk, kadar mu je začelo kaliti seme iz cvetja, drobnó stopa kakor srnica, kadar se pase po tuji detelji, usta nje se smehljajo vsakomu, kakor srénjska češnja, in nje očesce razsiplje žarke na vse, kakor solnce božje. Če se je pa morebiti kdàj kakšen žarek nje očíj slučajno izgubil v temne Solzislavove prsi, potlej že sanja o nebeski sreči, pôje o idealni ljubezni, o plavih laskih, o modrih očescih in Bog védi o čém še in pošilja to »Zvonu«, »da bi svet čul in občudoval!« Miljena pa — kakor kós, vesel pomladi in tuj žalosti, neskrbno popeva: takó se Miljena ziblje v naróčaji mladih dnij, toguj ali ne! Svet je praktičen, in praktičnost se je že zdavna izneverila sanjajoči ljubezni! Kaj hoče tista sentimentalnost, ki misli, da vsakdo ž njo čuti in joče, da jo vsakdo ljubi? »Rožice in ptičice in dekličice« morajo plakati, kadar je njemu takó hudó, da ne vé kakó! Hm, saj je meni tudi hudó, ki imam otiske na nogah, pa zató ne prosim trave, da bi solzela. Potem naj pa léžem v solznó travo, saj bode brž prêhlad ali pa še prisad. Sentimentalnost . . .

Mirko:

Tiho, zdaj pride!

Tepkovec:

Naj pride! Sentimentalnost je prêhlad duše in prisad pameti. Mrzli ohladki ali vroča opeka, ali pa konjska méta, ali zasmeh, za-beljen z ironijo — gótov lek!

III. prizor.

Solzislav (pride, pod pázduho ima pesnike nemške in slovenske v krasni opravi, s čela mu teče znoj):

Zopet sem jo videl! Ravno sem sedel na nekem parobku pod Rožnikom in skladal pesem, ko je prišla s sestro po gozdu. In kakšna je bila! Kakor Vila, gozdna Vila! Laske je imela razpletene v dolgo kito, prevezano z modrim trakom, v beli ročici pa je vrtela rmeno vrtnico in se ljubko igrala z nje peresci. Ko je uprla pogled váme — oh, kakó blagodejno mi je bilo pri srci, in ko je videla, kakó sedim tu na starem, trhlem parobku in si podpíram vročo glavo, kakó se mi rdí obraz . . . tedaj je pač čutila, komu vrè neizcrpen vir nebeske poezije iz ljubečih mojih prsij . . . očí je povesila in na ustna mehka se je obesil sladok, rdeč smehljaj, kakor se povési spomladi dehtèč cvet na mlado vejo . . . Po tistem plesu . . .

Tepkovec:

O, to si pa že povedal časih! Po tistem plesu, ko si ji stiskal mehko ročico, ko si ji stopil na drobno nožico, da je zavpila »ajs« . . . kaj ne, po tistem plesu, ko si potem med tednom že prejel list od nje . . . Ali si ji pa ti že odpisal?

Solzislav:

Takih stvari pa ne pravim vsakomu. Mirku bi že povedal, tebi, Tepkovec, pa nič ne upam, ker me vedno zbadaš. Pisal sem ji, pisal, in kakor se mi je danes zdelo, ne zaman, morda kmalu dobim že odgovor . . . Toda čakajta, kakšno pesem sem danes zasnoval: »Slovó«.

Tepkovec:

(záse): Sedaj pa — miserere! (Glasnó): Solzislav, meni se mudi, naročil bi se rad še danes na Stritarja, zató sem prišel, ko bi ti —

Solzislav:

Saj si mi že nekaj dolžan!

Tepkovec:

Kaj, jaz dolžan? Pa morebiti misliš tisti goldinar, ki si ga posodil Bramúrju?

Solzislav:

A — Bramúrju? Sedaj pa res ne vem —

Tepkovec:

Posódi, posódi, Solzislav! Poglej, teta ti je poslala peták, za šolníno še takó dobiš od župnika. -- Resnica, kje imaš pismo? — No, vidiš, vém, da je še več notri nego li treba. Posódi, posódi, zato ti pa kdáj pesmi poneseš k uredništvu, če je tebe sram, da ti ne bode trebalo pošiljati. Tedaj tudi lahko povem uredniku, da si porojen pesnik, da si ves zatopljen v skrivnostne globočine divne poezije nebeske —

Solzislav:

Ná, muha sitna! Jeden goldinar posodim, vender — vrnil ga bodeš!

Tepkovec:

Véš da! Gratias!

(Odide).

Solzislav:

Pismo naj čaka, pravim pesnikom je materija poslednja stvar. Dobro, da je odšel Tepkovec; Mirko, pojdeva pa midva na Parnas. Poslušaj:

»Oj, z Bogom s cvetjem pásani ti dòl mi,
Le zvánite po pestrem dnú potoci,
Zelénite hobótno bujni holmi —
Za mano, deva, je turóbná bòl mi,
Ki v srce sòlzno vóli bajno pot si,
Za mano žarni smehi, čarni júci . . .
Za mano? — — — —«

Naprej še nisem naredil, toda sedaj bode prišlo najlepše. Vdihnil bodem pesmi mehko žalost in tiho kopernenje mladeniško . . . Toda, ali ni tudi to že lepó? Rime takó neobične in misli in besede. »Zvánite potoci«, kakšna prenosba, »bujni holmi« in pa »bòl, ki v srce sòlzno vóli bajno pot si«. Le pomisli, prosim, kakšna podoba je to: »Ko se čarobno deklinško okó ujame tajno —«

Resnica:

Solzislav, jaz tudi moram iti, imam še pouk. Tisto grško slovnico mi dàj . . .

Solzislav (mu izročí knjigo in Resnica odide):

Tembolje, bodem vsaj sam. Saj danes sem srečen, brezmejno srečen . . . Kaj pa neki župnik piše. Bode pa že zopet pridiga! No,

potrpeti mi je, da je le denar, za vse drugo me že utolaži — nebeska poezija! — — —

Kaj je neki to? — Tega pa še ne! — Nesrečna, kleta usoda! Kaj sem le počenjal, da sem namesto prošnje poslal župniku prepis pesmi, ki sem jo zložil za prelepo svojo Miljeno? — Sedaj pa plačaj šolnino! — In kaj pa, če bi — — — ? Strašna slutnja — — ! Pesem — — ne, ne, samó prepis je bil, saj dobro vem, da sem lepó spisano poslal v listu Miljeni — — Béži, misel temna, zagрни se v brézdno, kjer veje rmenopolta pozabnost . . . Ko bi pa le — — Ne, ne!

Nesrečno srce! Česar si še želelo, po čemer še jedino kopernelo, vse je bilo le črvíva nádeja, ki je usehnila kakor dehteča vijola v pomladánji trávi, ki je splahnila, kakor splahne péstrobojna pena na šumečem potoci . . . Mladost mi že véne. Le samótna bučela še brenčí po njenem cvetji, zapuščen metulj se še ziblje po zvončatih cvetovih . . . ali kmalu, kmalu, bučela bode odšumela, metulj bode poigral s pisanimi krili, cvetje velo bode samó, tako samó, prišla bode jesen mlademu mojemu življenju . . . Oh, da bi se nagnil že skóro dan žitja mojega, da bi že skóro légel v grob . . . Srce moje bode lahno snivajoč počivalo, na prsih matke zemlje, duh moj pa bode vel po gróbjí . . . Cvetje bode poganjalo iz mojega srca, po njem pa bode zopet šumela bučela, skorjanec bode zigraval nad njim in peval o večni ljubezni — — —

Oh, peti moram, da si utešim neznano, težko bol . . .

»Lahno, lahno vétreč vej,
Milo dihaj — — — «

Ne, jambično mero moram rabiti, da bodo granesi mehkeje in tožneje kopneli po usèhlih nádejah mojih . . .

»Oh, tiho, tiho, čuti môji,
Saj kmalu . . .
V čaróbnem vsnuli bodete pokoji . . . «

Ostavše stopice podpolnim pozneje. Príglas na »moji« moram izpustiti, da bode čista rima s »pokóji«. Pikice pa treba že često rabiti, saj t a m, kjer pohaja m i s e l, služijo dobro; videl sem jih tudi zlasti v Rusih, pa takisto semtertja v nas, in res p r a v l e p ó pristujo.

»Nad vami bo pomládna sèč duhtela . . . «

»Pomládna sèč«, to je lepó, namesto »duhtela« pa mislim, bode, bolje »dehtela«, kajti tem potem pridobode celó najslabša suš-marska pesem, ergo:

»V nešteti bojah gíbala . . .
Nad vami bo bučelica šumela,
Po cvétjiči se zíbala . . .«

Oh: »gíbala, zíbala« — — to je res že nekaj! Danes mi je prišla na misel in lepó sem jo porabil . . .

IV. prizor.

Tepkovec (prihiti, za njim) *Resnica*.

Tepkovec:

Kapa kosmata! Tega pa še nikdar ne, Solzislav!

Solzislav:

Kaj li zopet hočeš?

Tepkovec:

Pismo od nje, od nje . . . Ti, sentimentalna rôsa, tega pa nisem mislil. Blizu dóma sem že bil, kar me sreča pismonoša — pa ne tisti, ki je prej tukaj bil — in me vpraša, kje stanuje sedmošolec Solzislav. Jaz vzamem pismo, tečem nazaj, pod hišo srečam Resnico, ki je govoril s Smolcem, pošepečem mu na uho, in brž k tebi.

Resnica:

Ali dobro véš, da je od nje?

Tepkovec:

Kaj pa da, ženska roka, znamka za 3 kr. Solzislav, zvečer ga pijemo na ljubezen tvojo!

Solzislav:

Srce, srce moje, mirúj! Sedaj si srečno . . . Kaj dé, če župnik razblehne od jeze, če na propovednici zagrmí náme, ljubil jo bodem, ljubil, ljubil, kakor ljubi mehka golobíca, kakor ljubi labód . . .

Tepkovec:

No, odprí, odprí, kaj bodeš brnel in stiskal pismo na srce! Kar je notri, to je jedro. Sto krón, da pojdem za zdravnika. Védel bi le rad, kaj imajo ženske v prsih, da se zaljubijo v takšno sentimentalno rôso, da —

Resnica:

Ne zbadaj, ne zbadaj!

Tepkovec:

Kaj? Hu, kaj pa jaz morem, da mi pravite Tepkovec? Glave nimam take, kakor tepka, pustó se pa tudi ne držim, kakor negódna tepka, razven če časih komu katero povem, ki je malo kislejša in gorupa, resnična pa vedno, da véš. In takó je tudi res, da si ti, Solzislav, sentimentalna rósa! Tako-le zapój:

»V srébru svetijo se vrti,
Izza mēgel polumēsec
Kaže svoje tópe rti,
Kakor ókle ljut nerésec!«

To je krepost! S takšnimi pesniki se kó saj! Spel jo je Bramúr, ki je ves drugačen od tebe. Ti letaš po luni, mi ‚minorum gentium, po zemlji, naš Bramúr pa pod zemljo rije, pa je vender pesnik. Poslušaj, Smolec smolnati mu je zložil himno:

»Ur, ur, ur,
Žívi naš Bramúr!
Žívi zemlja ž njim strupence,
Bube, glíste in gosence —
Ur, ur, ur,
Žívi naš Bramúr!«

(Záse): Sentimentalna solza, na pijačo pa ne mislim! (Glasnó): No, Solzislav, pa sva vender prijatelja. Veš, jaz sem stara kost, pa več čutim, kakor govorim. (Patetično): Tudi jaz sem ljubil, »smrtno« ljubil...« Toda, molčimo o tem! Da bi tebi bila in svetila — »milejša zvezda«. — — — Raca na vódi, sedaj je pismo že godnó, preberi in prečitaj na glas!

(Solzislav odprè pismo.)

Resnica:

Dèj, dèj, čitam pa jaz, ti si takó ves zmóčen, da slišimo, kakó te je prižela na srce zaljubljena deklica!

Tepkovec:

Dà, dèj, Resnica, čitaj!

Resnica (číta):

»Dragi neznanec!«

Tepkovec: To je že nekaj, kar se ne sliši vsak dan. Pa ta ljubka nevednost: ‚Dragi neznanec!‘ Take-le sol!

»Iznenadilo me je Vaše pismo —«

Tepkovec: Mislim da, ti zaljubljena golobica! — Solzislav, za pet litrov bodeš dal!

»Vaša nesreča me boli . . .«

Tepkovec: Ti miljena stvárca, kakó mehko srce ima: »Vaša nesreča me boli!« Solzislav, na to vsekako mora priti pet litrov, na táko pismo!

»Toda, kakšno je prišlo Vaše pismo v moje roke —«

Solzislav (ves nemiren, pri stráni pogleda Resnici čez ramo v pismo in vzdikne): Oh, saj se mi je zdelo! (in se nasloni na mizo).

»To mora biti pomota. Jaz vender nisem — župnik!«

Tepkovec: Kaj, kaj pa brniš nekaj o župniku, ali se ti sanja?

»Jaz vender nisem — župnik! Toda Vaše uboštvo me res boli, zato sem priložila nekaj za poboljšek . . .«

Solzislav (záse): Takó sem jo ljubil, bila mi je jedina misel, ona mi je bila poezija . . . sedaj pa to! (Vzvije se mu na glas): Oh!

Tepkovec (zá-se): Zdí se mi, da nocoj ne bode pijače — — é, é — — (Glasno): Kaj pa je vse to, dalje, dalje!

»Pokazala sem pismo tudi mami, in ker se ji smilijo sirote, rekla je, da pridete lahko vsako jutro k našemu pekárju po kruha. Zato sem priložila tudi vizitnico — —

Miljena R.«

Tepkovec: Kakó lakonično! (Smejé se): Solzislav, kaj je pa to, šmentana stvar!

Solzislav:

E, naslove sem narobe naredil, ko sem pisal župniku in nji. — Ná, srce si mi zamorila, tu imej še — poezijo, ironična stvar til! (Vrže pero ob tla).

Tepkovec:

(Záse): Ubogi Don Quixote, nisem mislil, da bode takó prišlo, to je res že malo — presmešno. Toda, kaj morem jaz? Potiskal sem te na kobilico, pazil bi bil ali pa doli zlezel, če nisi vešč jahanju, takó

si pa padel vznak v blato. Takó je, glej! Kaj je mogla Eva, da je Adamu krhelj v grlu obtičal? — Sirota raztresena!

Resnica:

Razmišljenost, razmišljenost, pa sentimentalno tvoje sanjárjenje! Prvič se sedaj uveri, da ti je ta sentimentalnost rodila raztresenost, ki kakor bleda smrt gleda iz vseh tvojih dejanj, drugič pa, da to, kar ti sentimentalnost slika, ni še res. Ni še namreč res, da vsakdo s teboj joče, kajti licemercev si imel in imaš še vedno krog sebe. Zdrava vedrost je življenje, sentimentalnost tožna bolehávnost!

Tepkovec:

(Záse): E, pijače ne bode, dajmo ga! (Glasnó): Kaj, kaj pa ti propoveduješ, Senica, ali kakó ti pravijo? Prešerna poslušaj, Prešerna, Solzislav!

»Le začniva pri Homêri,
Prôsil réva dní je stáre —«

Sedaj vidiš, kje je prava poezija (prava po mojih načelih je namreč tista, ki je ljudem všeč): Homer je stradal, Solzislav! ti si si pa že v mladih letih prisluzil — »kos kruha!« Žívela sentimentalnost, in pôleg kruha kos!

»Sôva v lini —«

Solzislav (skoči po konci, pri vratih se prikaže Bramúr):
Goldinar mi vrni, goldinar, Tepkovec!

Tepkovec (beží proti vratom, potegne Bramúrja s seboj in pôje bežć):

»... žalostno joče, joče, joče — hou!«

(Zavesa pade. Izza kulis odmeva dvospev):

»Luna bleda sije bajno,
Vétrec šepeče sládko-tajno —
Solzislav góni čarobno lajno...»

Lajnaj, lajnaj —«

(Zavesa pade.)

